

Glagolske manjšalnice v slovenskem jeziku

V slovenistiki je bilo doslej več pozornosti namenjene samostalniškim manjšalnicam, zato se prispevek osredotoča na glagolske, ki so rezultat glagolske modifikacijske tvorbe. Taki glagoli so vselej zaznamovani in pomensko izražajo dejanje, ki se izvaja v manjši meri od povprečnega oz. običajnega, zato so v odnosu do nezaznamovanega glagola vselej konotativni. Kot regularno tvorbeno razmerje tako prepoznamo sinhrono opozicijo med glagolom, ki izraža običajno dejanje (*stopati* 'delati korake'), in glagolom, ki izraža zmanjšano mero takega dejanja (*stopicljati* 'delati majhne, kratke korake').

Studies of diminutives in the Slovene language have so far mostly focused on nominal diminutives. This study, however, focuses on verbal diminutives which are the result of formation with modification. Such verbs are always marked and express an action which is realized at a lower degree compared to what is expected or usual. For this reason they carry a connotation compared to their non-diminutive alternatives. The regular formation process involves a synchronic opposition between the verb expressing a regular action (*stopati* 'make steps') and the verb expressing such action at a lower degree (*stopicljati* 'make small steps').

Ključne besede: manjšalnica, glagol, semantika, pragmatika, leksikografija

Key words: diminutives, verb, semantics, pragmatics, lexicography

0 UVOD: OD SAMOSTALNIŠKIH H GLAGOLSKIM MANJŠALNICAM

0.1 Manjšalnice, še posebej samostalniške, so prepoznavna pomenska in besedotvorna kategorija že v delih slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja (Majda Merše 2013: 207). Avtorica jih predstavi kot številčno, tvorbeno specializirano in pomensko razraščeno skupino poimenovanj, ki je bila opažena že v Bohoričevi slovnici iz leta 1584 in z zgledi ponazorjena za najrodnejša obrazila vseh treh spolov. Natančno preverjanje besedilne rabe je pokazalo, da gre v mnogih primerih tudi za navidezno manjšalnost, ker gre za sopomen-skost (npr. *kmet* = *kmetič*), neredko pa se v iskanju ustrezne oblike pojavljajo tudi vzporedna obrazila (npr. *jezičič*, *jeziček*, *jezičič*).

0.2 Prav nič drugače ne kažejo pomembnejše slovenske slovnice 19. stoletja (Stramljič Breznik 1999), saj jih vključuje že Vodnik (1811), tudi Dajnkova

slovnica (1824) je polna številnih primerov, Muršec (1847) pa je pri samostalniških prepoznal tudi njihovo stopenjskost.

0.3 Toporišič (Toporišič 2000) je v vseh izdajah svojih slovnice sodobnega slovenskega jezika zbral najcelovitejši prikaz besedotvornih obrazil sploh, tudi takih za samostalniške manjšalnice. Med manjšalnice je mogoče šteti sicer le tvorjenke, ki poimenujejo manjšo mero značilnosti podstave, a so v tej skupini pogosto tudi poimenovanja za mladiča ali nedoraslo in tvorjenke, pri katerih je z istimi obrazili izražen čustveni (pozitivni ali negativni oz. ljubkovalni in slabšalni) odnos govorečega do označevane pojavnosti.

0.4 Pri pomenski razčlenitev samostalniških modifikacijskih priponskih obrazil Vidovič Muha (Vidovič Muha 2011) izpostavi manjšalnice s potencialno pozitivno čustveno naravnostjo kot najprepoznavnejšo pomensko kategorijo. Ugotavlja, da v osemdesetih odstotkih primerov izhaja pomen obrazila iz pretvorbe lastnostnega pridevnika z denotativnim pomenom majhnosti, nedoraslosti in lahko še s konotativnim pomenom čustveno pozitivnega. Druge kategorije s pomenom velik (in še čustveno negativno) so redke.

0.5 Kategorija samostalniških manjšalnic je bila primerjalno predstavljena tudi na gradivu prve izdaje SSKJ in Pleteršnikovega slovarja (Stramljič Breznik 2010). Kot najrodnejše moškospolsko obrazilo tako v Pleteršnikovem slovarju kot SSKJ ostaja še vedno *-ek*, enako stopnjo rodnosti ohranjata tudi obrazili *-ič* in *-c*, vendar je prišlo do opaznega premika pri obrazilih *-ec* in *-ček*, ki sta v sodobnem knjižnem jeziku zamenjala položaj na lestvici drugega oz. četrtega najrodnejšega obrazila.

Primerjava obrazil ženskospolskih manjšalnic z vidika produktivnosti in števila obrazil izkazuje kontinuiteto od konca 19. stoletja do danes. Hkrati pa je v obeh slovarjih še zmeraj najrodnejše tudi srednjepolsko obrazilo *-ce*, medtem ko je v sodobnem knjižnem jeziku *-ece* doseglo tolikšen delež tvorbe, kot so ga imela v Pleteršnikovem slovarju skupno tri obrazila *-iče*, *-ece* in *-e*.

Zbrani podatki za nekatera obrazila nazorno prikazujejo tvorbeno stabilnost znotraj opazovane kategorije na časovni osi dobrih stotih let, a hkrati pojasnjujejo tudi nastanek obrazila *-ček*, ki se je v sodobnem knjižnem jeziku razširil zaradi zmanjšane rodnosti nekoč zelo tvornega obrazila *-ec*.

1 GLAGOLSKE MANJŠALNICE

1.0 Glede na uvodni temeljni oris, ki potrjuje, da je bilo doslej v slovenistiki največ pozornosti odmerjene prav manjšalnicam samostalnikov, ki so tudi

sicer najfrekvenčnejša besedna vrsta, se logično utemeljuje usmeritev tega prispevka na manjšalnice pri glagolski besedni vrsti.

Glagolske manjšalnice so izglagolske glagolske tvorjenke, ki so rezultat modifikacijske tvorbe. Taki glagoli pomensko izražajo dejanje, ki se izvaja v manjši meri od povprečnega oz. običajnega, zato so v odnosu do nezaznamovanega glagola vselej konotativni. Kot regularno tvorbeno razmerje tako prepoznamo sinhrono opozicijo med glagolom, ki izraža običajno dejanje (*stopati* 'delati korake'), in glagolom, ki izraža zmanjšano mero takega dejanja (*stopicljati* 'delati majhne, kratke korake').

2 OBRAZILNA PESTROST GLAGOLSKIH MANJŠALNIC

2.0 V slovenistiki je v okviru t. i. inačenjske izpeljave (Toporišič 2000: 225) kot posebna vrsta glagolske modifikacije (Vidovič Muha 2011: 71–72) posebej omenjena tudi modifikacijska tvorba z imenskimi morfemi pred glagolsko pripono v smislu manjšanja, ljubkovanja, slabšanja oz. pozitivno ali negativno vrednotenega glagolskega dejanja z možnostjo izražati le naklonjenost ali nenaklonjenost do dejanja.

2.1 Prvi avtor (Toporišič 2000: 225) poda najizčrpnější obrazilni nabor manjšalno-ljubkovalnih medpon:¹ *-c-* (otr. *jokcati* 'jokati'); *-ic-* (ekspr. *prestopicati* 'stopicajoč prehoditi'); *-inc-* (ekspr. *krulincati* 'narahlo kruliti'); *-lj-* (*čohljati* 'narahlo drgniti, praskati po koži, zlasti žival'); *-clj-* (*kobacljati* 'kobacati'); *-k-* (otr. *ležkati* 'ležati'); *-ck-* (redko *bodeckati* 'delati rahle vbode'); *-uck-* (ekspr. *dremuckati* 'lahno dremati'); *-čk-* (otr. *ajčkati* 'ležati, spati'); *-ik-* (ekspr. *vozikati* 'voziti'); *-ik- se* (*modrikati se* knjiž. 'modrikasto se odražati'); *-ol-* (*gostoleti* knjiž. 'žvrgoleti, peti').

2.2 Druga avtorica (Vidovič Muha 2011: 71–72) eksplicira prislove kot modifikatorje v skladenjski podstavi glagolskih modifikacijskih tvorjenk, in sicer gre za kolikostna prislova *malo*, *nekoliko* (*brc-lj-a-ti* ← [nekoliko] brcati, [] → -lj-, brc- -a-ti; ali *ljubko*, *prijazno*, ki izražata le naklonjenost (*drem-uck-ati* ← [ljubko/izraža naklonjenost] dremati, [] → -uck-, drem- -a-ti).

¹ V tem primeru je seveda napačno govoriti o medponah, saj le-te vežejo najmanj dve predmetnopomenski besedi v podstavi. Pa tudi zadnji zgled z *-ol-* s sinhronega vidika verjetno ni modifikacijske narave.

3 GRADIVNI VIR IN METODOLOŠKI PRISTOP

3.0 Lastnosti glagolskih manjšalnic bomo predstavili na gradivu druge spletno in knjižno dostopne izdaje *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* iz leta 2014 (SSKJ 2), ki je izšla kot dopolnjena in deloma prenovljena izdaja po triindvajsetih letih od izida pete knjige prve izdaje SSKJ. Druga izdaja ohranja prvotno zasnovo, a se od nje razlikuje po dodanih in posodobljenih prvinah s 4521 novimi slovarskimi sestavki in 1517 dodanimi novimi pomeni leksemov, kot so se uveljavili v zadnjih 25 letih. Gradivni vir za dopolnjeno izdajo predstavljata leta 2009 izdana monografija *Novejša slovenska leksika (v povezavi s spletnimi jezikovnimi viri)* in 2012 izdan *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika* (Snoj 2014: 7).

3.1 Spletno dostopna verzija slovarja z možnimi iskalnimi pogoji, tj. v našem primeru zvezdica pred želenim glagolskim izglasjem, npr. **ikati*, **cati*, **ljati* ipd., tehnično poenostavlja pridobivanje podatkov, vendar daje tudi množico neustreznih, zato jih je bilo treba ročno pregledati in ločiti relevantne od nerelevantnih. Za nerelevantne je namreč mogoče šteti vse glagole, ki ustrezajo iskalnemu pogoju na formalni, tj. izrazni ravni, ne pa na pomenski. Do homonimije glagolskih izglasij pogosto prihaja, kadar je v osnovnem glagolu soglasnik izrazno enak soglasniku v glagolskem obrazilu. To se pogosto dogaja pri glagolskih izpeljankah, ki so nastale iz medmeta, npr. *bzik-ati* ← *delati bzik*, *buc-ati* ← *delati buc*, ali samostalnika, npr. *goflj-ati* ← *delati z gofljo*, *grabljati* ← *delati z grabljami*; *štorklj-ati* ← *hoditi kot štorklja*.

3.2 Po izločitvi naštetih neustreznih primerov so bile med glagolske manjšalnice, kot je bilo poudarjeno že v uvodu, uvrščene le tiste tvorjenke, ki so imele opozicijo v glagolu z izraženim nevtralnim dejanjem na sinhroni ravni, npr. *jok-c-ati* : *jok-ati*, *pih-lj-ati* : *pih-ati*, *aj-čk-ati* : *aj-ati* ipd.

4 HIERARHIZACIJA GLAGOLSKIH MANJŠALNIH OBRAZIL PO PRODUKTIVNOSTI

4.0 Dosedanji prikazi glagolskih modifikacijskih obrazil (Toporišič 2000: 225) so temeljili na abecedi soglasniške sestavine priponskega obrazila modificiranega glagola. Zaradi popolnih izpisov gradiva se tako prvič ponuja možnost tudi njihove hierarhizacije po produktivnosti. Izpisi iz slovarskega gradiva, ki pa v prispevku zaradi omejene dolžine ne bodo v celoti predstavljeni, omogočajo razvrščati obrazila v tri skupine. Znotraj njih sta dve ekstremni: prvo predstavlja najproduktivnejše priponsko obrazilo z več kot sto pojavitvami in malo ali neproduktivna obrazila z eno do pet pojavitvami, vmesno skupino predstavljajo srednje produktivna obrazila.

4.1 Kot kaže, je najproduktivnejše glagolska obrazilo -ljati (*brceljati*,² *brenkljati*, *cmakljati*, *cuceljati*, *česljati*, *čohljati*, *grizljati*, *hrstljati*, *hrustljati*, *ječljati*, *kobaceljati*, *kracljati*, *mahljati*, *mrmeljati*, *mukljati*, *pihljati*, *rezljati*, *repljati*³ 'hoditi tik za kom', *skakljati*, *smukljati*, *srkljati*, *sukljati*, *tolkljati*, *tapljati*, *šumotljati*, *tekljati*, *škrabljati*, *škrtljati*, *trkljati*², *trepetljati*, *tresljati*, *vohljati*, *vihljati*, *žvižgljati*).

Najštevilnejša skupina glagolov omogoča tudi vpogled v to, katere glagolske skupine se lahko na ta način obrazijo (Toporišič 2000: 362, 364, 370; Babič 2003: 154–167). Glede na glagolske pripone nedoločnika prevladujejo glagoli pete vrste (*brc-ati* → *brc-ljati*), prisotni pa so tudi primeri druge (*gris-ti* → *griz-ljati*, *tres-ti* → *tres-ljati*), tretje (*šum-eti* → *šum-ljati*) in četrte vrste (*tolk-ti, *tol-či* → *tolk-ljati*; *ros-iti* → *ros-ljati*).⁴

4.2 Med srednje produktivna glagolska obrazila bi lahko uvrstili obrazila: -čkat (*ajčkat*, *molčkat*, *objemčkat*, *pojčkat*, *stojčkat*, *(za)smejčkat se*, *umrčkat*, *zvončkat*); -ikati (*cmerikati*, *(po/pri)dobrikati*, *(po)svetlikati*, *(s/za)kotalikati*, *vozikati*, *modrikati*, *srebrikati*, *(za)svetlikati*); -kati (*božkat*, *čičkat*, *cvrčkat*, *duškat*, *gledkat*, *grizkat*, *capkat*, *kokodajskati*, *ležkat*, *papkat*, *pančkat*, *proskati*, *smučkat*, *srebkati*, *smeškat se*, *tapkat*, *zebkati*).

4.3 Manj ali neproduktivna obrazila imajo majhno število glagolskih tvorjenk. Med njimi so taka, ki so že evidentirana (Toporišič 2000: 225): -uckati (*(po)dremuckati*, *(po)na)luckati*, *pijuckati*); -(an)čk-ati, *((na/za)spančkat*, *vstančkat*); -icati (*kotalicati*, *(od/pre/pri/za)stopicati*); -incati (*krulincati*, *kotalincati*); -cati (*jokcati*, *papcati*); -ckati (*bodckati*, *juckati*) in nekaj še novih obrazilnih realizacij, ki jih je izpostavilo novejše gradivo: -likati (*trepetlikati*⁵) -alikati (*trkalikati*); -encati (*drobencati*) in -avkati (*streljavkati*).

² Pri navajanju ne gre za popolni izpis vseh slovarskih primerov, ampak le reprezentativnih, iz katerih je modifikacija tudi najbolj razvidna iz opozicije obeh glagolov, npr. *brenkati* proti *bren-klj-ati* ← *rahlo brenkati*.

³ SSKJ 2 prinaša obliki *repati* in *repljati* z isto pomensko razlago 'hoditi (tik za kom)'.
⁴ Navedeni primeri usmerjajo k dopolnitvi, da se (Vidovič Muha 2011: 70–71) »priponsko (modifikacijsko) obrazilo /kot/ /i/zrazno samostojno priponsko obrazilo /t/azvršča pred vidski morfem – glagolsko pripono«, ki je v nekaterih primerih identična kot v podstavnem glagolu (*brc-a-ti* → *brc-lj-a-ti*), toda ne vselej nujno, kot kažejo primeri (npr. *ros-i-ti* → *ros-lj-ati*; *šum-e-ti* → *šum-lj-a-ti* ipd.), kajti nekateri enostavno dobijo glagolsko obrazilo druge glagolske vrste (morda po analogiji, ki je povezana s frekvenco obrazila). Podoben pojav najdemo tudi pri tvorjenkah z obrazilom -ikati (npr. *cmeriti se* → *cmer-ikati se*; *voziti se* → *vo-zikati se*; *srebiti se* → *srebrikati se*), -kati (*gristi* → *griz-kati*; *zebsti* → *zeb-kati*; *prositi* → *pros-kati*) ali -uckati (*piti* → *pij-uckati*) ipd.

⁵ Možna je interpertacija izsamostalniške glagolske tvorbe, npr. *delati kot trepetlika* → *trepetlik-ati*).

5 TVORBENE ZNAČILNOSTI

5.0 Modifikacijske glagolske tvorjenke so lahko prvostopenjske izpeljanke, in to v primeru, ko je v podstavi netvorjen glagol. Primere najdemo v vseh obrazilnih tipih (npr. *jokati* → *jok-cati*; *brcati* → *brc-ljati*; *srati* → *sra-čkati*; *cmeriti* → *cmer-ikati*; *prositi* → *pros-kati* ipd.)

5.1 Kot višjestopenjske, navadno drugostopenjske izpeljanke, pa se pojavljajo, kadar je v podstavi že sam glagol tvorjen. V takih primerih je namreč v podstavi glagola lahko samostalni (*kopito* → *kopitati* → *kopitljati*; *korak* → *korakati* → *koracljati*; *rep* → *repati* → *repljati*; *rosa* → *rositi* → *rosljati*), pridevnik (*moder* → *modriti* → *modrikati*; *srebrn* → *srebriti* → *srebrikati*) ali medmet (*gaga* → *gagati* → *gagljati*; *švrc* → *švrcati* → *švrckati*). Redkejši so primeri, da je glagolska izpeljanka rezultata dvojne modifikacije (*drobiti* 'hoditi s kratkimi, hitrimi koraki' → *drob-encati* → *drobenc-ljati*), ki je nato lahko še predponsko obraziljena in s tem postane tretjestopenjska tvorjenka (*pri/za-*)*drobenc-ljati*.

5.2 Glagolske manjšalnice kot drugo- (celo tretjestopenjske) tvorjenke pa seveda nastajajo tudi s predponjenjem kot glagolske sestavljenke, npr. *stopiti* → *stopicati* → *pristopicati*.⁶ Gradivo potrjuje naslednja predpomska obrazila, razvrščena po abecedi, z nekaj primeri: *iz-* (*izjecljati*, *izrezljati*, *izvohljati*); *na-* (*nabrbhljati*, *narahljati*, *narezljati*, *nasekljati*; *napapcati*; *nakracljati*); *o-* (*opikljati*); *od-* (*odskakljati*, *odcapljati*); *po-* (*pocurljati*, *počheljati*, *poškrebhljati*, *povohljati*, *požvenkljati*, *pomahljati*, *posmehljati*, *porepkati*, *poležkati*, *pobožkati*, *podremuckati*); *pre-* (*prestopicati*); *pri-* (*pripihljati*, *pricurjati*, *prisukljati*, *prizvonkljati*); *raz-* (*razsekljati*, *razrezljati*, *razbehljati*); *s-* (*skotalikati*); *se-* (*sesekljati*); *u-* (*učičkati se*); *v-* (*vrezljati*); *z-* (*zmigljati*); *za-* (*zapihljati*, *zapokljati*, *zamigljati*, *zabebljati*, *zašumljati*, *zavohljati*, *zaškrabljati*; *zakokodajskati*).

Najbogatejše predpomske možnosti kaže modificiran glagol *stopicati*, in sicer s predporskimi obrazili *od-*, *pre-*, *pri-*, *za-* in *po-*.⁷

5.3 Sicer je tvorbeno zmožnost glagolskih modifikacijskih izpeljank za tvorbo višjestopenjskih tvorjenk pogosto pogojena z izhodiščno podstavno besedo. V danih primerih se je pokazalo, da ima večje možnosti višjestopenjskih

⁶ Verjetnost, da bi bila tvorba prvostopenjska, nastala z modifikacijo predpomskega glagola, je manj verjetna, saj na to kaže tudi pomenska nerelevantnost, npr.: *pristopiti* 1. 'stopiti h komu'; 2. 'postati član česa'; 3. 'lotiti se česa' proti *pristopicati* ekspr. 'priti s hitrimi, kratkimi koraki'.

⁷ Najti je mogoče tudi primer, kjer v besedotvornem nizu manjka oz. ni potrjena določena stopnja tvorjenke, njene višjestopenjske tvorjenke pa so: *zobec* → *zobčati* 'delati zobce, zobčke, npr. na robu fotografije ali znamke' → **zobčkati* → *nazobčkati*.

tvorjenk, če je glagolska podstava imenska, kot kaže dani primer (*kopito* → *kopitati* → *kopitljati* → *kopitljač* → *kopitljaček*).

5.4 Posebno vprašanje odpirajo primeri, ko nevtralni podstavni glagol ne obstaja: *iztrobezati : *iztrobezljati*; *jezati : *jezljati* nar. 'neumestno, gostobesedno izražati nejevoljo'; *mucati : *muckati se* 'ljubkovati se' oz. ko gre za pomensko neustreznost par: *kruliti* 'oglašati se z zamolklim glasom' : *kruljati* 'šepati'; *bubati* 'boleti' : *bubljati* 'nerazločno govoriti'; *crkati* pog. 'poginjati' : *crkljati* pog. 'pretirano negovati, razvajati'.

Velikokrat pa glagolske tvorjenke nastajajo tudi tako, da je v njihovi podstavi imenska manjšalnica: *fižolati : *fižolčkati* ← *delati s fižolčki* etn. 'igrati s fižolom'; *kljunati : *kljunčkati* ← *delati s kljunčkom* 'dotikati se s kljunom zaradi dobrikanja'; *kupati : *kupčkati* ← *delati kupčke* 'dogovarjati se o razdelitvi denarja, položaja'; *nitati : *nitkati* ← *delati z zobno nitko*. V teh primerih seveda ni mogoče govoriti o modifikaciji dejanja, tj. njeni zmanjšani meri, ampak o dejanju, ki se dela z modificirano imensko sestavino. Zato v tem primeru lahko govorimo le o navadni glagolski izpeljavi.

6 LEKSIKOGRAFSKI VIDIK

6.0 V nastajanju prve izdaje SSKJ so se sočasno razvijala tudi teoretična izhodišča za definiranje leksikalnega pomena (Müller 1981/82: 149–162, Vidovič Muha 1988: 25–27, Novak 2004), ki so bila bistvenega pomena za uveljavljanje pomenskosestavinske strukture slovarskih definicij po načelu, da jedrna beseda v razlagi leksem uvršča v ustrezno pomensko polje, razločevalne pomenske sestavine pa ga prepoznavo definirajo v množici leksemov istega pomenskega polja. Razmerje med slovarskim in besedotvornim pomenom pa je seveda razmerje med konkretizacijo in abstrakcijo. Pri slovarskih razlagah gre pri določanju uvrščevalne pomenske sestavine za postopno vzpenjanje po pomenski piramidi in iskanju nadpomenk, skladenjska podstava tvorjenk, ki izkazuje pretvorbena povezava s propozicijo, pa posega na sam vrh pomenske piramide, kjer se nahajata zaimek za imensko oz. primitiv za glagolsko besedno vrsto (Vidovič Muha 2011: 82–101).

Modifikacijske izpeljanke kot kategorija tvorjenk, katerih pomen ni propozicijski, pa gradi na razločevalni pomenski sestavini, ki je v primeru glagolov vselej lastnostni prislov, ki določa način in mero dejanja. Če sta si v primeru prvih, nemodifikacijskih tvorjenk besedotvorni in slovarski pomen pogosto v velikem razkoraku glede na stopnjo abstrakcije, pa sta si pri modifikacijskih tvorjenkah zelo blizu, in to do take mere, da je možno njihovo besedotvorno razlago uporabiti celo kot slovarsko razlago (Vidovič Muha 2011: 101).

V tem primeru bi torej morali najti v slovarskih razlagah glagolskih manjšalnic modifikatorje, ki kažejo na umanjšanje glagolskega dejanja.⁸ Gradivo je pokazalo, da so slovarske razlage dveh tipov: ali vsebujejo modifikator (*trepetljati* ekspr. 'rahlo trepetati') ali pa je glagolska manjšalnica okvalificirana s stilno-zvrstnim kvalifikatorjem in razložena s stilno nevtralnim sopomenskim glagolom (*ajčkati* otr. 'ležati').

6.1 Iz razlag prvega tipa, v katerih je zajet modifikator glagolskega dejanja, lahko izluščimo naslednje tri skupine:

- a) Ob glagolu je s pridevnikom modificiran samostalniček v slovarski razlagi tvorjenke, dodanih je nekaj vzorčnih primerov glagolskih manjšalnic:
  - hoditi z nerodnimi, počasnimi Sam⁹ (*odkoracati, prikoracati*);
  - hoditi s kratkimi, hitrimi Sam (*drobencati, koracljati*);
  - delati majhne, kratke, dobne Sam (*stopicati, bodljati, nasekljati*);
  - delati z majhnim, v kratkih Sam (*česljati, tekljati*);
  - teči v tankem Sam (*curljati*);
  - oglašati se s kratkimi, zamolklimi Sam (*mukljati*);
  - povedati veliko Prid nepomembnega, neresničnega, izmišljenega (*brbljati, natrebezljati*);
  - premikati Prisl sem in tja (*vozikati*).
- b) Z načinovnim prislovom je modificirano glagolsko dejanje:
  - na rahlo Glag (*krulincati, brcljati, brenkljati, drgljati, grizljati, strgljati, tolkljati, šumljati, škrtljati, trepetljati, tresljati, vihljati, zibkati*);
  - lahno Glag (*dremuckati*);
  - rahlo Glag (*dihljati, pihljati, praskljati*);
  - stopicajoč Glag (*prestopicati*);
  - capljajoč Glag (*odcapljati*);
  - nerazločno, momljaje Glag (*zabebljati*);
  - pritajeno, veselo Glag (*hahljati*);
  - nepremišljeno Glag (*izbrbljati*);

⁸ Babič (2002: 533) eksplicitno navaja definicijo, da manjšalni glagoli izražajo dejanje, ki je v manjši meri od povprečnega, normalnega dejanja in uporabi prislove »*malo, po malo, sitno, u malim, kratkim pokretima, sa slabijim intenzitetom, lagano*«. Hkrati pa navaja, da so s temi pomeni povezani še čustveni pomeni posebnih stilnih vrednosti.

⁹ Konkretni samostalniki (Sam), pridevniki (Prid), prislove (Prisl) ali glagole (Glag) zamenjujemo z oznako besedne vrste zaradi tipologije vzorcev, izjemoma so zaradi razumljivosti dodani tudi konkretni leksemi v manjši pisavi.

- s prikritim poizvedovanjem, iskanjem Glag (*izvohljati*);
  - neumestno, gostobesedno Glag izražati nejevoljo (*jezljati*);
  - nekoliko Glag (*kopitljati, sukljati*);
  - hitro, lahkotno se Glag premikati (*migljati, zamigljati*);
  - nekoliko tako se Glag odražati (*modrikati se, srebrnikati se*);
  - ljubkujoče Glag (*božkati*);
  - na redko Glag (*streljavkati*).
- c) Značिनovnim prislovom je modificirano dejanje in s pridevnikom modificiran še samostalniik:
- nerodno Glag, navadno s kratkimi Sam (*capljati, zacaplati*);
  - lahkotno Glag, z majhnimi Sam (*skakljati*).

Skupinjene zbranih modifikatorjev nam pokaže, da glagolske manjšalnice v večji meri vsebujejo negativno kot pozitivno vrednotenje, saj izražajo:

- a) dejanje, ki ni izpeljano v skladu s pričakovanji/druženimi pravili (*nerodno, nepomembno, nepremišljeno, neumestno, prikrito*);
- b) dejanje, ki se dela z neprimerno (majhno/veliko) hitrostjo (*počasno, hitro*);
- c) dejanje, ki je neorganizirano (*sem in tja*);
- č) dejanje, ki se ne pojavlja v polni, izraziti, jasni obliki (*na rahlo, rahlo, nekoliko, nerazločno, redko, na redko*);
- d) ali pa dejanje poteka brez napora, s pozitivno namero (*lahkotno, ljubkujoče, veselo*).

6.2 Večina glagolskih manjšalnic z zgoraj predstavljenimi modifikatorji v pomenski razlagi je opredeljena s splošnim kvalifikatorjem ekspresivno. Drugo skupino pa predstavljajo glagoli, ki nimajo polne razlage, ampak so specifičneje okvalificirani in razloženi s stilno nevtralnimi sopomenskimi glagolom. Pri njih se večinoma pojavljajo kvalifikatorji:

- otroško: *cucljati, jokcati*,¹⁰ *papcati, papkati, pupcati* ‘piti’, *cucljati, bimčkati* ‘objemati’, *objemčkati, pančkati, pojčkati, čičkati* ‘sedeti’, *ajčkati* ‘spati’, *spančkati, stojčkati, umrčkati, vstančkati, zaspančkati, smučkati se, smejčkati se, ležkati, božkati, gledkati, molčkati, proskati, zebkati*;
- starinsko: *skakucati* ‘skakljati’, *drgljati* ‘rahlo drgniti’, *dihljati* ‘pihljati’, *kotaljati* ‘kotaliti’;

---

¹⁰ Navajajo se samo ali nepredponjene ali le predponjene oblike istega glagola.

- zastarelo: *bodljati*, *babljati*, *čebrljati*, *kramoljati*, *cencljati*;
- pogovorno: *izbrkljati* 'izbrskati';
- slabšalno: *iztrobezljati*;
- knjižno: *mrmljati*, *potakljati* 'zakotaliti', *potrapljati* 'potrepljati', *sapljati* 'pihljati', *plamikati* 'migljati', *modrikati se*, *srebrikati se*;
- pogovorno in ekspresivno pa so označeni glagolski evfemizmi, ki kažejo na uživanje alkohola ali počenje neumnosti: *(na/po/za)luckati*, *sračkati*.

7 MANJŠALNOST IN POMENSKE SKUPINE GLAGOLOV

7.0 Tvorba manjšalnic je v jeziku zelo formalizirana in predvidljiva, toda temeljno vprašanje je, zakaj nekatere manjšalnice potrebujemo in druge ne (Tabakowska 2005: 20). Podobno vprašanje si je mogoče zastaviti tudi pri glagolskih manjšalnicah: ali obstajajo pomenske skupine glagolov, ki so za to modifikacijo dovzetnejše od drugih.

7.1 Za odgovor na to vprašanje lahko uporabimo pomensko mrežo slovenskih glagolov, v katero je zajeto 15.362 enot (Zupan 2013) in ki je po avtorjevih besedah »medsebojno prepletena, soodvisna in hierarhično (drevesno) organizirana mreža skupin pomensko sorodnih glagolov« (Zupan 2013: 11). Le-ti so organizirani v šest glavnih pomenskih skupin: 1 Obstajati, 2 Pripadati/vsebovati, 3 Premikati/gibati (se), 4 Delati/narediti kaj, Misliti/ustvarjati in 6 Zaznavati/odzivati se, ki se dalje cepijo v trideset ožjih in 1011 osnovnih pomenskih skupin.

7.2 Upošteva je predstavljenih šest temeljnih skupin, lahko v grobem ugotovimo naslednje: glagolske manjšalnice so pogoste v skupini t. i. temeljnih elementarnih glagolov, pripadajočih skupini 1 Obstajati, npr.: *dihljati*, *hrustljati*, *jokati*, *ležkati*, *pijuckati*, *spančkati*. Pogosto jih najdemo tudi v 3 Premikati/gibati se, npr.: *drobencati*, *skakljati*, *tresljati*, *vozikati se*, ali v skupini 4 Delati/narediti kaj, npr. *božkati*, *mahljati*, *pihljati*, *rezljati*, *sekljati*. Redkeje v 6 zaznavati/odzivati se, npr. *trobezljati*, medtem ko glagolski skupini 2 Pripadati/vsebovati in 5 Misliti/ustvarjati nista dovzetni za manjšalno tvorbo.

8 SKLEP

V slovenistiki je bilo doslej več pozornosti namenjene samostalniškim kot pa glagolskim manjšalnicam. Prispevek zato z več vidikov predstavlja glagolske manjšalnice, in sicer opozarja na: (1) homonimijo glagolskih izglasij, npr.

*ikati, ki zahtevala ločevanje nerelevantnih, pogosto izmedmetnih glagolskih tvorjenk (npr. ekspr. *bzikati* 'v močnem curku iztiskati slino skozi zobe'), od relevantnih glagolskih manjšalnic (npr. ekspr. *kotalikati* 'kotaliti, valiti'); (2) pri besedotvornem vidiku se obrazila hierarhizirajo glede na produktivnost; (3) pri tvorbenih značilnostih se izpostavljajo še netvorjenost (*stopati* > *stopicati*) oz. tvorjenost glagolov, ki so nato modificirani (*gaga* > *gagati* > *gagljati*), in s tem stopenjskost (*stopati* > *stopicati* > *pristopicati*) ter morebitni tvorbeni potencial glagolskih manjšalnic (*kopitati* > *kopitljati* > *kopitljač* > *kopitljaček*); (4) leksikografski vidik izpostavlja modifikatorje, s katerimi so opisane glagolske manjšalnice v slovarju, in (5) pomensko-pragmatični vidik predstavlja bistvene pomenske skupine glagolov, ki so dovzetnejše za manjšalno modifikacijo.

VIRI IN LITERATURA

Stjepan BABIĆ, 2002: *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Treće, poboljšano izdanje. Zagreb: Globus.

Majda MERŠE, 2013: Raba samostalniških manjšalnic v delih slovenskih protestantskih piscev. *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja. Razprave o jezikovnem sistemu, besedju in prevodni problematiki*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 207–224.

Slovar slovenskega knjižnega jezika [Elektronski vir] (2014). Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2014. Spletna izdaja na <www.sskj2>. Pridobljeno 8. 3. 2015.

Jaka MÜLLER, 1981/82: Pomenoslovje samostalniških besed. *Jezik in slovstvo* 27/1, 10–16.

France NOVAK, 2004. *Samostalniška večpomenskost v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Marko SNOJ, 2014: Predgovor k drugi izdaji. *Slovar slovenskega knjižnega jezika: SSKJ 2. 2.*, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1. knjiga. 7.

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 1999: *Prispevki iz slovenskega besedoslovja*. Maribor: Slavistično društvo Maribor. (Zora, 7).

Irena STRAMLJIČ BREZNIK, 2010: *Tvorjenke slovenskega jezika med slovarjem in besedilom*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 71).

Elżbieta TABAKOWSKA, 2005: *Gramatika i predočawanie. Uvod u kognitivnu lingvistikę*. Prevod in priredba Mateusz-Milan Stanojević, Barbara Kryżan-Stanojević. Zagreb: FF press.

Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.

Ada VIDOVIČ MUHA, 1988: *Slovensko skladenjsko besedotvorje ob primerih zloženk*. Ljubljana: Partizanska knjiga.

Ada VIDOVIČ MUHA, 2011: *Slovensko skladenjsko besedotvorje*. 2., razširjena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Jure ZUPAN, 2013: *Pomenska mreža slovenskih glagolov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

SUMMARY

Verbal Diminutives in the Slovene Language

Studies of diminutives in the Slovene language have so far mostly focused on nominal diminutives. This study, however, explores verbal diminutives and presents them from different aspects: (1) homonymy of the verbal endings, e.g. **ikati*, in which there is a distinction between minor verbal formations, often derived from interjections (e.g. expressive *bzikati* 'to eject saliva through one's teeth') and major verbal diminutives (e.g. expressive *kotalikati* 'to roll sthg'); (2) the word-formational hierarchy of affixes according to their productivity, (3) the word-formational distinction between non-formation of the base verbs (*stopati* > *stopicati*) and the derived base verbs, which are then changed further through modification (*gaga* > *gagati* > *gagljati*), gradation (*stopati* > *stopicljati* > *pristopicati*), and the possible word-formational potential of verbal diminutives (*kopitati* > *kopitljati* > *kopitljaček*); (4) lexicographic aspect with regard to the dictionary labels used for verbal diminutives; (5) semantic-pragmatic aspect of the major semantic groups of verbs which are open to diminutive modification.